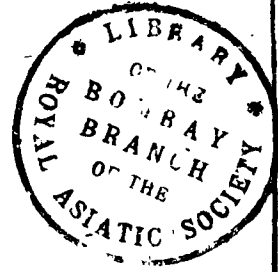

॥अथकुंडार्कप्रारंभः॥पत्र१७॥

कुंडाकरी

९

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथ कुंडाकोलिरव्यते ॥ ॥ भास्वंतं नीलकंठं पितरमनुसरन् च करो
वक्ति कुंडं १२१ द्वा २४ ४ गा ६ ८ हस्तं दशशतहवना न दशघ्नोत्तरे स्यात् ॥ हस्तः स्याद् ध्वबाहु
प्रपदगमस्त्रिनः पंचमं शो गूलं तस्मिंश्च २४ शस्त द्वां शो च्यवउरगलवस्तस्य यूका एलिशा ॥ १ ॥
रुक्मात्रिगोत्रोद्भववृषसिंधोः समुद्रतो विट्पुल पूर्णचंद्रः ॥ तस्यात्मजः श्रीरघुवीरसंज्ञः करोति
कुंडाकं मरीचिमालां ॥ १ ॥ अत्र भावान् ॥ श्रीभट्टनीलकंठसुतो भट्टशंकरनामा विद्वानुपपत्तिप्र
धानं सुकरोपायं च कुंडप्रकाशकं ग्रंथमाविष्कर्तुं प्रतिजानीते ॥ भास्वंतमिति ॥ ॥ भास्वंतं कीट
भंगन्यायेन ध्यानबलाद्वा स्वप्नावप्राप्तं कुंडं दशविधं सांगोपांगमित्यर्थात् तद्देयं अनुसरं नित्या
त्मनः सांप्रदायिकत्वमित्युक्तं ॥ ॥ तत्रादौ कुंडमानमाह ॥ भट्टीति ॥ तत्कुंडं दशशतहवनात्स
हस्रहोममारभ्य दशगुणोत्तरे होमे क्रमात् भट्टादिहस्तं स्यात् ॥ यथोक्तं ॥ सहस्रे त्वेथ होत

९

ये कुर्यात् कुंडं करात्मकं ॥ द्विहस्तमयुते तत्र लक्षहोमे चतुष्करं ॥ दशलक्षमिते होमेष षड्करं स
प्रचक्षते ॥ अष्टहस्तात्मकं कुंडं कोटिहोमे तु नाधिकमिति ॥ हस्तादिमानमाह ॥ हस्तं त्रिंशजमा
नेन उर्ध्वबाहुना प्रपदोच्छ्रितेन समं पादस्थितेन वेतिकात्यायनवचनात् ॥ उर्ध्वबाहौ प्रपदगे
पादाग्रोच्छ्रिते मस्त्रिनियजमाने यत्र माणसं तस्य पंचमं शो हस्तः ॥ हस्तस्य चतुर्विंशतितमो
शो गूलं ॥ तस्याष्टमं शो यवः ॥ तस्याष्टमं शो यूका ॥ साचा एलिशा यूकाया अष्टमं शो लिक्षैत्यर्थः ॥
इतोऽप्यनं प्रमाणं अनुपयोगान्न संगृहीतं ॥ यवादनं प्रमाणं तु मंडपादौ न चिंतयेत् ॥ सत्रस्याधो
विलीयंते लिक्षायूकादयः शतमिति ॥ रामबाजपेयिनस्तु ॥ आहुर्लक्षमितौ च हस्तमितमप्ये
केकहस्तैर्धनं यावत्पञ्चलक्षवृद्धित इदं कोटौ तु पत्न्या करैः ॥ समंततश्चतुर्हस्तप्रोक्त्या षो
डशहस्तकं ॥ स्कादे कोटिहुतौ कुंडं प्रोक्तं तत्सूत्रवस्तुनीति च मानांतराण्यप्युदात्तदुः ॥

कुंडाकंदी-

२

अत्रमलवाक्यानिवाजपेयिकृतस्वग्रंथरीकायामेवदृष्ट्यानिविस्तरभयान्नेह तानिप्रदर्श्य
ते॥१॥ ॥छायांतोमध्यशंकोःसमभुविविहितंमंडलंयेनगच्छेदुश्चेच्चस्थानयुग्मतदनुग
तगुणःप्राग्गुणोद्योदगंशुः॥तस्यांताभ्यांतदर्धाधिकगुणकृतयोर्मस्ययोर्मध्यतःस्यात्तसंधे
र्त्रामयांभुंकुरुवलयमितःसर्वकुंडप्रसिद्धिः॥२॥ ॥अथप्रागादिसाधनंरुनसाधनंचा
ह॥छायांतइति॥समायांभुविमध्यद्वारंशुंलंशंकुंनिधायतस्मिन्प्रां प्रतिमुच्यतेनस
त्रेणषो डशंगुलेनशंकोःपरितोभ्रामणेनरुत्तंकार्यं॥पूर्वाह्नेशंकग्रछायायत्ररुत्तरे
खांस्पृशतियतश्चापरह्नेनिर्गच्छतितत्स्थानद्वयमभिलक्ष्यसूत्रंदेयं तत्प्राक्सूत्रं। त
स्यपूर्वांतात्तदर्धाधिकेनगुणेनपश्चिमभागेवृत्तार्धकार्यं। एवमपरांतात्तावतैवसूत्रे
णपूर्वभागेवृत्तार्धकार्यं॥तयोःसंधीअभिलक्ष्यतिर्यगंशुर्देयः। तदुदकसूत्रं। अनयोः

२

सूत्रयोःसंधिमारस्यदृष्टप्रमाणसूत्रेणवलयंकार्यं। तदेवसर्वकुंडानांप्रकृतिभूतंभव
तीत्यर्थः। येतुचतुरस्रप्रकृतिक्रानिसर्वाणिकुंडानिव्याचरयुक्तेषांभुजसाम्यंकापिनास्ती
तिस्पष्टं। नचैतदनपेक्षणीयं॥चतुरस्रइवत्र्यस्रादिष्वपितस्यावश्यकत्वादितिदिक्॥२॥ ॥
वृत्तेज्जेवलयोधिभै२७।१५।रधिपदह्यग्निः३८।२।३।सपातवानलो३०।२८।वेदेसयवे४२।१।
रसत्रिसदलं३६।४।सिद्धाः२४।करामेःकले३३।७।४। ॥क्ष्मागमेसयवे३९।१५।धिपादधृतयोः
१८।२।३।नंघ्रोखरामे२९।६।दलं१४।७।गोद्वा२९।७।वत्रियवत्रिभू१२।५।रपदले२८।४।न्यानिस्त्रि
यूकाःशिवाः१०।१।५ ॥३॥ ॥अथैकहस्तस्यदशविधस्यापि कुंडस्यप्रकृतिरुनव्यासान्
भुजवतांभुजमानानिचाह॥रुत्तइति॥ ॥अत्राधिशब्दःकतिपययूकाधिक्यार्थः। संख्या
शब्दश्चसंख्येयांगुलपरः। तेनरुत्तकुंडेपदं कुंडेचवलयासःपंचयूकाधिकेःसप्तविं

शतसंगुलैः २७०५ संमित इति ज्ञेयं। अत्र व्यासानयनप्रकारं सोपपत्तिकमग्रे वक्ष्यामः। अ
धिपदस्यग्निः यूकात्रयाधिकश्चरणः यवद्वयात्मा। अष्टत्रिंशदंगुलानि च ३८२। ३। एकज्ये अ
र्धचंद्राभे ३ वलयः वलयमानं। सपात्त्वानलः यवद्वयाधिकं त्रिंशदंगुलः ३७२। द्विज्ये योनिकुं
डे ४८ ग्वेदे सयवे रसत्रिसदलं यवाधिकं द्विचत्वारिंशदंगुले सार्धषट्त्रिंशदंगुलास्ति
स्त्रोज्या भवंति ४२। १। १५। ज्या ३६४ सिद्धाः २४ करामेः कले अकले षोडशोशहीने यूकाचतु
ष्टयन्यूनचतुस्त्रिंशदंगुले वृत्ते चतुर्विंशसंगुला ३३७। ४। अतस्त्रोज्या २४ भवंति। ६। स्मारा
मे सयवेऽधिपादधृतयः एकयवाधिकं त्रिंशदंगुले वृत्ते यूकाद्वयाधिकं यवद्वयेन सहिताः
अष्टादशंगुलाः पंचज्या भवंति ७। अनं प्रोखरामेदलं पादोन त्रिंशदंगुले वृत्ते यवोन पंच
दशंगुला २९। ६। षट्ज्या १४। ७। भवंति ८। गोदावत्रियवत्रिभः एकोनत्रिंशदंगुले वृत्ते २९ पं

चयवाधिकं द्वादशंगुलाः १२। ५। सप्तज्या भवंति ९। अपदले २५। ६। ज्या निस्त्रियूका १४। ७। शि
वाः यवचतुष्टयाधिकाष्टाविंशसंगुले वृत्ते २८। ४। यूकात्रयोनेकादशंगुलाः १०। ७। ५। अष्टोज्या
भवंति १०। ॥ ३॥ ॥ द्विज्ये अधिघ्ने फलं भुर्दलिनिविदशमेनां ध्रिणे दोहिनिघ्ने अंशे न स्वां ध्रि
भाजा वियुगगुणलवस्त्वं ध्रिरेतद्भुजादौ ॥ कोट्युः पूर्वोत्तरांशोरिह वरुणदिशः पुच्छपार्श्वस्य पा
र्श्वं अंसो पार्श्वस्य मध्यावनुजघनयुगं मध्यतः पुच्छकुक्षयोः ॥ ४॥ ॥ एवमेकहस्तेषु कुंडेषु व
लयादिमानान्युक्ता द्विहस्तचतुर्हस्तषट्स्त्राष्टहस्तेषु तद्द्विप्रकारमाह ॥ द्विघ्न इति ॥ द्वि
घ्नो द्विगुणितः अंशुः मूलसत्रं कार्यं। पले ध्रिघ्ने सति चतुर्विंशसंगुले हस्तस्तत्परिमितस्य
फलं चतुर्विंशत्यागुणिता अतुर्विंशतिरेवातच्च षट्सप्तत्यधिकानि पंचशतान्यंगुलानि भ
वंति। चतुर्हस्ते तु कुंडे एतदेव फलं चतुर्गुणितं। तच्च चतुरधिकानि त्रयोविंशतिशतानि ॥ २३४॥

तत्र मूलसूत्रांगुलानि अष्टाचत्वारिंशद्भवन्ति ॥ ४८ ॥ एवं सर्वपरिमाणे चतुर्गुणिते मूलं द्विगुणं
मेव कर्तव्यं । दलिनीति । अस्मिन्नेव चतुर्हस्ते फले दलिनि अर्धाधिके ३४५६ एतावन्ति फु
ले मूलांगुलानि दशांशो न पादमात्रं वर्धते ॥ १०६ ॥ ३१ ततश्च यवो नान्ये को न षष्टिरंगुलानि
षट्स्ते मूलसूत्रां यथोक्तं वाजिपेयिभिः वियवमंकेष्विति ५८११ द्विनिघ्ने द्विगुणिते तु ११५२
फले अंगो नाष्टभिरंगुलैः स्वांघ्रिभाजास्वचतुर्यंशो न युक्ते न दशभिरित्यर्थः । तैर्युक्तो हस्त
श्चतुस्त्रिंशदंगुलानि ३४ भवन्ति । तत्रापि अंग्रिः अंगुलद्वयं । तच्च स्वस्य चतुस्त्रिंशत्तमेन भा
गेन युक्ता चतुष्टयात्मकेन पुनमिति ३३११४ यदेतत् द्विहस्तसूत्रं तदेव द्विगुणितं अष्टहस्त
स्य मूलसूत्रं भवति । नागागान्ययवानीति ६७११ एतदेव वास्वपंचदशांशद्वयो न षट्स्ते
स्य मूलं ५८११ तदेव । एवं फलाधिक्यान्मूलाधिक्ये सिद्धे कुंडोत्पत्तिं वक्तुं परिभाषामाह ॥

कोट्येति । प्रागुदसूत्रयो र्यत्र संधिस्तत आरभ्य रत्नं कार्यमित्युक्तं तस्य रत्नस्य पश्चिमांदि
शमारभ्य सूत्रद्वयस्य ये अंताः रत्नरेखास्पृशिनः पश्चिमादि क्रमेण पुच्छपार्श्वस्य पार्श्वभ
भवन्ति । पूर्वान्तः आस्यं । पश्चिमान्तः पुच्छं । दक्षिणेन तत्रावन्तौ पार्श्वौ । तत्र पार्श्वस्य योर्मध्यो अं
सो । पुच्छपार्श्वयोर्मध्यो जघने ॥ ४९ ॥ ॥ संधेः पार्श्वस्य मध्यादनुततगुणयोः कोटयोऽध्यस्त्रको
णास्तस्मात्प्राकृज्यांघ्रिदेशात्कुरुवलयमिहाधेदुभं पश्चिमार्धं ॥ ओण्यो पुच्छादलेन द्वयमुख
गुणतस्त्रासि रत्ने भगाभे पुच्छोणी गुणान्यंदलवलययुगं बाधिकं षट्भुजे तु ॥ ५० ॥ ॥ एवं
सर्वकुंडोपयुक्तां पूर्वपीठिकामारभ्य कुंडरचनाप्रकारमाह ॥ अत्र एकहस्ते रत्ने पद्मकुंडे च मू
लांगुलप्रमाणं २७१०५ इत्युक्तमेव द्विहस्ते ३८१२३ चतुर्हस्ते ५४११२ षट्स्ते ६६३ अष्ट
हस्ते ७६४६६ तत्र रत्ने कर्तव्यं तेव नास्ति । अङ्गे तु वक्ष्यते । चतुरस्रेत्वाह । संधेरिति । अत्र

कुंडाकरी०

रुत्तस्याष्टौभागाः सुसमाः कार्याः। ते च द्वावंसौ। द्वौ पाश्चैर्द्वौ जघने। मुखं पुच्छं चेत्यर्थः। अत्र च
तुरस्त्रस्य समता सिध्यर्थं दक्षिणां सादारभ्य उत्तरश्रोणिपर्यंतं सूत्रं देयं। तत्र संधिभागम
नुलक्ष्य देयं। एवमुत्तरांसा दक्षिणाश्रोणिपर्यंतं द्वितीयं सूत्रं। तत्र सूत्रकोटयः श्रंताः रुत्तरेखा
स्पर्शिनश्चतुरस्त्रकोणा भवन्ति। तत्र श्रोणिद्वये सूत्रं। अंसद्वये सूत्रं। दक्षिणां सश्रोणि सूत्रं।
उत्तरां सश्रोणि सूत्रं चेति। ततः समचतुरस्त्रं भवति। अत्र पंचस्वपिमानेषु मूलंगुलानि प्रागे
वोक्तानि। तस्मादिति। अर्धचंद्रकुंडस्य मध्यसाधनार्थं तस्मात्सूत्रद्वयसंधः प्राक् प्राच्यां ज्या
चतुर्थो शोदे शोरां कुं निखाय तस्य परितः ज्यार्धसूत्रेण रुत्तं कार्यं। तस्य रुत्तस्य पश्चिमाधं
अर्धचंद्राभं कुंडं भवति। अत्रोदक् सूत्रानुपातेन ज्यासूत्रस्य क्रजुत्वमुत्तरेयं। अत्रापि द्विह
स्तादौ मूलसूत्राणि द्विहस्ते। ५४। २ चतुर्हस्ते ७६। ४। ६ पट्टहस्ते ९४ अष्टहस्ते १०८। २। ४। ४।

श्रोण्याविति। रुत्तार्धप्रमितेन कर्करेण पुच्छमारभ्य रुत्तरेखा स्पर्शिनो श्रोणिद्वयं साध्यं। तत्र सू
त्रं देयं। श्रोणिद्वयात् सूत्रद्वयं मुखपर्यंतं देयं। तेन रुत्तगर्भं त्रिभिर्ज्याभिस्त्रिकोणं कुंडं उत्पद्य
ते। अत्राप्येकहस्ते रुत्तमानं भुजमानं चोक्तं। उक्तयुक्त्या द्विहस्तादौ तदेव वर्धनीयं द्विहस्ते।
५९। १। २ चतुर्हस्ते ८४। २ पट्टहस्ते १०२। ४ अष्टहस्ते ११८। २। ४। अथ द्विज्ये योनि कुंडे रुत्तव्यासः
३०। ३ सपात्त्वानल इत्युक्तः द्विहस्ते ४२। १। चतुर्हस्ते ६०। ४ पट्टहस्ते ७४। ४ अष्टहस्ते ८५। ६ अ
त्र रुत्ते उत्तरीत्या त्र्यस्रमुत्साद्य भगभेयो नि कुंडे पुच्छश्रोणी गुणज्यं पुच्छात् श्रोणिपर्यंतो
योगुणः तमेव ज्यां कृत्वा तन्मध्यात् पुच्छादा रभ्यश्रोणीपर्यंतं अर्धरुत्तं कार्यं। एवं द्वितीय
भागेऽपि रुत्तार्धमुत्सादनीयं। तेन योन्याकारं कुंडं भवति। पट्टकोणे तु अनंघ्रोखरामे २९। ६
दल १४। ७ मिति रुत्तस्य बाहोश्च मानमुक्तं। तदेवं द्विहस्तादौ ४२। १ चतुर्हस्ते ५६। ४ पट्टहस्ते ७३। २

कुंडाकटी.

६

अष्टहस्ते ८४२ अत्र सर्वत्र रत्नार्धं ज्यामानं। अत्रापि रत्नार्धमितेन कर्कटेन पार्श्वस्थानादुभयतः।
अंसश्चोण्योऽकल्पनीयो। तेन अंसयोः स्र्त्रं। अंशोऽण्योः स्र्त्रं। उत्तरांसादुत्तरपार्श्वं स्र्त्रं। तत उत्तरश्चो
ण्यो स्र्त्रं। एवं दक्षिणपार्श्वं दंसावधिस्र्त्रं च देयांतेन पङ्कजं भवति॥५॥ ॥ अंशोऽण्योऽपार्श्वतोर्ध्वं
युगभुजयुगलं दिग्विदिक्कोणकं स्याद्वा स्वयं यष्टास्त्रकोणं त्रियवयुतस्वसिंधुगुलेष्टात्रिकोणं॥
सप्तास्रे दोस्त्रिदोर्दोर्दलमिभरसदृग्भागयुग्मक्रतो ज्याः पंचास्त्रे द्विघ्नपार्श्वाननततिविवरं वा
अवेदांशयुक्तं॥६॥ ॥ यद्यप्ययं प्रकारः मुखतः पुच्छतश्च कर्तुं शक्यस्तथापि पुच्छस्थाने
कोणपातात्यक्तव्यः। नार्पयेत्कुंडकोणेषु योनितां तं त्रवित्तमइति वचनात्तत्र योनिनिषेधात्
यथापश्चिमभुजस्य मध्ये योनिः पतति तथैव सर्वत्र भुजमानमूह्यं॥ अष्टास्त्रमाहायुगेति
अत्र रत्नव्यासः यवत्रयाधिकचत्वारिंशदंगुलः ४०।३ एकहस्ते॥ द्विहस्ते ५६।६ चतुर्हस्ते ८०।६

६

षट्हस्ते ९६।३ अष्टहस्ते ११३।४ अस्मिन् रत्ने चतुरस्त्रप्रकृतिरुत्तवदष्टावंशाः सुसमाः कार्याः। त
त्र पूर्ववच्चतुरस्त्रं विदिक्कोणकं कार्यं। तत्रैव पुच्छपार्श्वं स्र्त्राभ्यां मुखपार्श्वं स्र्त्राभ्यां च दिक्कोण
कं चतुरस्त्रांतरं कर्तव्यं। तत्र बाह्यानि अष्टौ त्रिकोणानि परिमार्ज्य मध्ये अष्टकोणं ज्याष्टकं र
म्यं कुंडमुत्पद्यते। अस्य प्रकृतिरुत्तं सार्धाष्टविंशसंगुलं प्रागेवोक्तं। इदं स्थिति रत्नं पूर्वं तु क्रिया
रत्नमिति भेदः। अत्र सर्वत्र फलानयनादिकं सोपपन्निकमग्रे वक्ष्यते। यद्वास्मिन्नेव रत्ने चतुरस्त्र
रत्नवल्ल्याः। यथा कुंडकोणे योनिर्न पतेत्तथैव चिह्नानि कर्तव्यानीति बोध्यं॥ ॥ सप्तास्त्र
माहा। सप्तास्त्रइति॥ अत्र प्रकृतिरुत्तमुक्तं गोदाविति। अस्मिन् रत्ने अस्त्रिबाहुः रत्नवर्गस्य पा
दत्रयेण भवति। ८४।१ तस्य पादत्रयं ६३०।६ अस्य मूलं २५।१ अस्यार्धं १२।४।४। इदं अष्टष
ष्टाधिकद्विंशतमेन अंशेन युक्तं सप्तास्त्रिदोर्भवति। १२।५ तदिदमुक्तं गोदावत्रियवत्रि

कुंडाकरी

७

भरिति॥पंचास्त्रमाह॥पंचास्त्रइति॥तत्र व्यासवर्ग ९६८॥६२॥अस्यार्धं ४८४॥३॥अस्यमूलं २२
इदं पार्श्वाननसूत्रं द्विगुणितं ४४ ततिरुत्तव्यासः सोऽपि द्विगुणितः ६२॥२॥अनयोरंतरं ९८॥२॥
इदंचतुःशततमेनांशेनयूकात्रयात्मकेन अधिपंचास्त्रिदोर्ध्वं वति॥६॥ ॥रुत्तव्यासेनवां
शो द्विचतुरिभलवैः २४॥८॥कर्णिकाकेसरांतः पत्रश्चामंडलानि स्युरवधिवलयं स्यात्सत
त्वांशपंचास्त्रा॥अस्त्राण्यष्टौ बहिस्तुतिरुत्तव्यासः कोटिघ्नमोव ३२ मेण चापावंतर्बहिर्ज्या
वितिकुरुमतिमन्नष्टपत्राब्जकुंडं॥७॥ ॥अथ पद्मकुंडमाह॥रुत्तव्यासेनवधाविभज्य
द्वाभ्यां भागाभ्यामंतः कर्णिकारुत्तं कर्तव्यं ततो बहिश्चतुर्भिर्भागैः केसररुत्तं ततोऽपि बहि
रष्टभिर्भागैः अंतः पत्रश्चामंडलानि स्युरवधिवलयं कर्तव्यं यस्माद्बहिः पत्रविभागः त
स्मिन्नष्टलवेरुत्तं अष्टधा पूर्ववद्विभक्ते तत्राष्टौ चिह्नानि कर्तव्यानि ततोऽपि बहिर्दशभि

७

रंशो रागंतुकेनैकेन सहितैः स्वकीयपंचविंशत्यंशोपेतैः पत्राग्रावधिरुत्तं किंचिदूने कर्त्रि
शदं व्यासं भवति ततोऽष्टांशस्य रुत्तस्य मुखतोऽसतश्च द्वौ कर्णौ चरमवलयं ते संगतोऽस्तु
एकं अस्त्रमुत्पादयेत् ततः समुरवाभ्यां द्वितीयां अंसपार्श्वभ्यां तृतीयां पार्श्वजघनाभ्यां च
तुर्थीं जघनपुच्छाभ्यां पंचमां पुनः पुच्छदक्षिणजघनाभ्यां षष्ठं जघनदक्षिणपार्श्वभ्यां सप्त
मं पार्श्वसाभ्यां अष्टमं एवमष्टौ अस्त्राणि बहिः कृत्वा प्रतिअस्त्रबाहू द्वे द्वे अंतर्बहिर्ज्येधनु
धी कर्तव्ये तत्र आश्वत्थपत्रा कर्णिकालानामुत्तरार्धा नि भवन्ति तथा हि॥कर्णं द्वेधा विभज्य
त्वावत्सूत्रं द्विगुणं कृत्वा तस्यांतो कोट्योर्निधाय मध्यं गर्भभागे आरुप्य अन्यतरां कोटिं द्विती
यकोटिपर्यंतं भ्रामयेत् तदंतर्ज्येधनुः तस्यैव सूत्रस्य एकं पाशं पत्रांते प्रमुच्य द्वितीयं
यथावस्थितमेव कृत्वा मध्यसूत्रं बहिरारुप्य तस्यैकमेतं द्वितीयांत पर्यंतं भ्रामयेत्॥

कुंडाकटी-

८

तद्वह्निर्ज्यधनुर्भवति। एवं द्वितीयकर्णेपि बाह्यधनुर्बह्निर्ज्यः श्रान्तरं श्रान्तर्ज्यं च कृत्वा चतुर्भिरेकं
दलं साधयेत्। एवमष्टापि दलानि कृत्वा पद्मकुंडं कार्यं॥७॥ ॥ वेदासंयोनिरर्धं वलयम
नलदोर्ध्वं नमंगास्रमं बां वस्वस्रं चेद्रदितः प्रथमचरमयोरंतराले रंतराले युगास्रं॥ वृ
त्तान्याद्यानि वास्युर्नवविदिशक्ते पंचवास्युः प्रतीच्यामेकं कुंडं यदि स्यात्सुरहरदिशि वा
तानिवेद्याः पदांते॥८॥ ॥ अथेषां कुंडानां स्थानान्याह॥ वेद्याः पदमात्रादेशाद्वलिर्मखला
यथापतति तथा कुंडानि कार्याणि। नत्रप्राच्यां चतुरस्रं॥१॥ आग्नेय्यां योनिकुंडं॥२॥ दक्षिणोर्ध्व
नं द्वाभं॥३॥ नैर्ऋत्यां चतुरस्रं॥४॥ प्रतीच्यां चतुरस्रं॥५॥ वायव्यां चतुरस्रं॥६॥ उदीच्यां पद्माकारं॥७॥ ईशान्यां अष्टा
स्रं॥८॥ चतुरस्राष्टास्रयोरंतराले नवमं चतुरस्रमेव॥ एतानि नवकुंडानि वृत्तान्येव वा चतुर
स्राण्येव वा कर्तव्यानि। यदा तु पंचैव कुंडानि क्रियन्ते तदा विदिशक्ते कोणकुंडानि न कर्त

८

व्यानि। यदा त्वेकमेव क्रियते तदा प्रतीच्यामेव ईशान्यां वा कुर्यात्। रामवाजपेय्यां तु सर्वेषां
कामसंयोगोक्तः। चतुरस्रेऽखिलसिद्धिर्योनौ पुत्राः शुभंदले द्वाभे॥ अस्त्रिण्यरिश्चयो वृत्ते
शांतिः षट्कोणके मृत्तिछेदौ॥ पद्मे रश्मिरोगोष्ट्रकोणके कुंडयुग्ममन्यच्च॥ अभिचारसमे
भूतोत्सादे हयपंचकोमुद्रिष्टमिति॥९॥ ॥ खान्तं कुंडाभिमानं जिनश्च लवगलतः स्युर्बहिर्मे
खलास्तानंदं गच्छुश्च॥ वेद४ त्रि३ कर२ विततयोः शोचताभिर्द्विपुष्टा॥ स्वाभान औऽ
अभावावसुनवलवक्यासदैर्घ्यान्तु योनिः पश्चान्वाग्रमानो भगउपरिभुवाग्रेण कुंडं विंश
ती॥१॥ ॥ अथ सर्वकुंडसाधारणं रखातादिकं ताह॥ अत्र कुंडशब्देन मेखलासंनिवेशः खा
तेन सह उच्यते। तत्र चतुरस्रादौ कुंडे चतुरस्राधाकारमेव रखातं कर्तव्यं। तस्य च मानं कुंडा
धमेखलया सह कुंडप्रमाणं। तथा हि। चतुर्विंशत्यंगुलेन वांगुलाधामेखला। सा च खा

कुंडाक्षरी

९

तात्परितः चतुर्विंशत्यंगुलाद्वहिर्भवति। तत्राद्यामेखलानवांगुलोच्चा। चतुरंगुलविस्तारा।
ततो बहिर्दितीयामेखलाषडंगुलोच्चा त्र्यंगुलविस्तारा। तस्याः परितः तृतीयात्र्यं
गुलोच्चा षडंगुलविस्तारा। यावत्कुंडस्य व्यासः चतुरस्रभुज इत्यर्थः। तस्य चतुर्विंशतिभागस्यैके
नांशेनोच्चा। द्विपुष्टा। अंशद्वयपरिमितचतुरस्राकारा। सा च या दृशः कुंडस्याकारः तादृशाकारे
व कर्तव्येत्यपि कश्चित्। पद्मकुंडे तु नाभिर्नास्ति तत्र नाभिस्थाने कर्णिकाया एव सत्वात्। सर्वेषु
कुंडेषु पद्माकारेव वा। अष्टभिश्चतुर्विंशतिं विस्तारानवभिर्दीर्घालंबा। तस्याः आकारः पूर्ववत्
कर्तव्यः तस्याः योनेः पश्चान्नालं सच्छिद्रं कर्तव्यं। नोभगे। योनि कुंडे योनिर्न कर्तव्येत्यर्थः। उपरि
भुवाग्रेण कुंडं विंशतीमेखलोपरि एकेन भागेनोच्चा। साप्यग्रे प्रवृणा पश्चात्प्राग्भाराचयुक्त्या
कर्तव्या। अत्र सर्वत्र प्रमाणं कुंडं दृष्ट्वा नाभिकंठमेखला योनिनालेषु वर्धनीयां तत्र दृष्टिप्रका

९

रः द्विघ्न इति श्लोकार्धेन प्रस्मर्तव्यः॥१॥ ॥ पंचम्यकै १०। १२ रक शकै १२। १४ नृपति धृति १६। १८
करै मंडपोल्यः समो ग्यस्तुल्या भो दोष्टिखंडा इह न वसुसमामध्यमो वेदिरेषां॥ हस्तोच्चा खंडको
णमधिभकारमुदरे पंचहस्तं बहिश्चस्तं भोच्चद्वयसंख्यं भुवि शरलवतः खेपमन्यत्र चेवा ॥१०॥ ॥
॥ अथ मंडपमाह ॥ अत्र मंडपः समचतुरस्रो दशहस्तो द्वादशहस्तश्चात्यः एवं द्वादशहस्तश्चतु
र्दशहस्तश्च मध्यमः अत्र द्वादशहस्तस्योभयकोटिपातः उभयेषामपि चक्रशूलादिमानानां
प्राप्त्यर्थः। तथा षोडशहस्तो द्वादशहस्तश्च मंडपो ग्यः श्रेष्ठः। अस्मिन् मंडपे चतुर्भिश्चतुर्भिः स
त्रैः तिर्यग्ध्वं मंडपस्य नवखंडास्तुल्यप्रमाणाः कल्याः तेषां मध्ये मध्यमखंडो वेदिः सा च सर्वे
ष्वपि मंडपेषु हस्तमात्रोच्चा कर्तव्या। खंडकोणेषु सत्रपात्रस्थानेषु षोडशसु उदरे वेदि कोण
चतुष्टये अष्टहस्तं संभ चतुष्टयां बहिः कोणेषु पंचहस्तं संभ द्वादशकं स्वस्वपंचमांशे

कुंडाकटी.

१०

नभस्म्यंतः प्रविष्टं रेयंकर्तव्यं। एवं सर्वत्र चक्रशूला दीनामपि अंतः प्रवेशः स्वस्वपंचमांशेन
बोध्यः॥१०॥ ॥ द्वात्रिंशत्संभचूडास्ववनयवलिकास्ताजिनाः खंडबाहुघटेषु मंडपस्य श्रु
तिपुसशिरवरो मध्यभागे स्य यस्मान् ॥ दिक्षु द्वारो द्विहस्ता उपरि चतुरभिरेगु लैरेधिनास्युरंभा
स्तंभध्वजाद्यैः कटपिहितममुं शोभयां भोद्यता द्यैः॥११॥ ॥ एषां मंडपानां मंगांतरमाह ॥
अत्र सर्वे पिस्तंभाः सचूडाः कर्तव्यास्तेषु वलिकारव्यानुभयतः सच्छिद्राणि दारुणि तत्त
त्वेदं समप्रमाणानि स्तंभचूडास्ववनयेत्। एवं प्राच्यां पंचोत्रिभिर्वलिकाभिः स्तंभचतुष्ट
यं ग्रथनीयं। एवं सर्वास्व पिस्तंभपंक्तिषु वलिकारव्यानि दारुणि दत्त्वा सर्वान् स्तंभान् परस्पर
ग्रथयेत्। ता एव स्तंभचूडासु क्रज्यश्चतुर्विंशतिर्वलिका भवन्ति। तथा चतस्रश्च बा
ह्यमध्यमस्तंभानां चतस्रः कर्णवलिका भवन्ति। चतस्रः शिरवरवलिकाश्च तस्त्रो मध्य

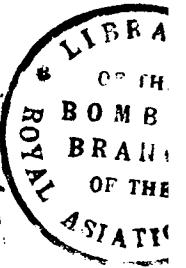
१०

माः स्तंभचूडाभ्यः मध्यस्थितं शिरवरं प्रविशं त्यो यथा तथा कर्तव्याः। अस्य मंडपस्य प्रतिदि
शं मध्ये द्वाशणिकर्तव्यानि। तानि चाल्ये मंडपे द्विहस्तानि। मध्यमे चतुरंगुलाधिक द्विहस्ता
नि। उत्तमे अष्टांगुलाधिक द्विहस्तानि। द्वाभ्यां स्तंभाभ्यां एकया वलिकया च प्रतिदिशं क
र्तव्यानि शेषं स्पष्टं॥११॥ ॥ हस्तांते तोरणोऽस्मादिषु षडङ्ग ७ करोश्च त्रयोद्वारोऽथ प्लक्ष
न्यग्रोधजः प्राक् प्रभृतिषु फलकाः स्वार्धतो मूर्ध्नितस्य ॥ तन्मध्ये विष्णुयागे दशरविमनुभि
श्चांगुलेः स्वांघ्रिपुष्टः शंखचक्रगदाजं भवति शिवमखेशूलमेकांगुलानं॥१२॥ ॥ अंगां
तराण्याह ॥ अस्मान्मंडपाद्वहिः हस्तांते हस्तप्रमिते देशे तोरणारव्यं च द्वारचतुष्टयं कर्तव्यं।
द्विषु षडङ्गकरः अल्पे पंचहस्तः मध्यमे षट्हस्तः उत्तमे सप्तहस्तः प्राच्या मध्वत्यजः दक्षि
णस्यामुदुंबरजः प्रतीच्यां प्लक्षजः उदीच्यां न्यग्रोधजः। फलकाः स्वार्धतो मूर्ध्नितस्य॥

कुंडाकटी०

११

तस्य तोरणस्य मूर्ध्नि फलका देयाः स्वार्धतः यत् तोरणमानं तदर्थकमेव फलका इत्यर्थः। तन्मध्ये फलकानां मध्ये वैद्यवेयागेऽल्यमंडपे दशांगुलं। मध्यमे द्वादशांगुलं। उत्तमे चतुर्दशांगुलं। प्रागादि क्रमेण शंखचक्रं गदां पद्मं च स्वपंचमांशेन फलकां प्रविष्टं दद्यात्। शिवमखेतु एकांगुलं नभ्रलं चतुर्ध्वपितोरणेषु दद्यात्॥ तदल्पे मंडपे नवांगुलं। मध्यमे एकादशांगुलं। उत्तमे त्रयोदशांगुलं। अन्यत्सर्वं मूलग्रंथे भ्य एवावगंतव्यं॥ १२॥ ॥ वृत्ते औब्धीशिवाश्वे ७८५४ रयुत गुण फलाल्पमूलं न वृत्तव्या सो यो नो तु सार्धत्रिलवकर रसेः ६२९३४ सार्धसप्ताब्धिहतेः ३२४०४॥ एवाभ्याश्वेः ५००० सहांघ्रिभ्रतिकनवशरे ५९४४। रधीनवांशोरसे ६४९५ क्षमा बाधभर्तुभिर्भूतगगननगे ७०७१ श्वक्रमा आदिदोषु॥ ॥ १३॥ अथ वृत्ता

११

नयनप्रकारमाह॥ अयुतगुणादिष्टफलात् ५७६०००० चतुःपंचाष्टसप्तभिः तष्टालब्धं ७३३ तस्य मूलं २०१५ इदमेकहस्ते वृत्ते मध्यसत्तं अस्य वर्गः ७३३ व्यासवर्गे भनवाग्निनिघ्ने ३९२७ सक्ष्मं फलं पंचसहस्रभक्ते इत्युक्तदिशा तदेव ५७६३ नैयं। अर्धचंद्रे तु इममेव भाजक मधश्च तस्य ३९२७ अनेन भक्ते लब्धं १४६६ अस्य मूलं ३९२३ यद्वा व्यासि भनंदाग्निहते विभक्ते खवाण सूर्यैः परिधिस्तसूक्ष्मः। द्वाविंशतिघ्ने विहृते प्यशौलेः स्थूले पिवास्या द्यवहारसिध्ये॥ इत्युक्तदिशा परिधिं ८५ प्रमाध्य वृत्तक्षेत्रे परिधिगुणितव्या सपादफलं स्यादित्युक्तरीत्या वा फलमुत्तरेयां यो नो तु तस्मादेवायुतगुणात् फलात् सार्धत्रिनवतिसहितया द्विषष्टिशा स्या ६२९३४ भक्तं लब्धं ९९५ अस्य मूलं २०१२ वृत्तव्यासः अयमेव यो नि कुंडगतत्रिकोणद्वयस्य लंबः स योर्मध्ये बाहुः स एव भूमिः तन्मानं च

कुंआर्कटी०

१२

चतुर्थीशोनाद्वत्तवर्गालब्धं ६८६ अस्य मूलं २६।१।४ अस्याधं १३०।६३ दंलं वेनगुणितं
३९६।४३ दंलं स्वद्वयफलं लंबगुणं भूम्यधं स्पष्टं त्रिभुजे फलं भवतीति वचनात् अथ
रुता ध्वयोः फलानयनात् तत्र व्यासः १५।१ अस्य उक्तीत्या परिधिः ४७।४ अनयोर्व्यासप
रिधयोर्घातः ७१८ अस्य चतुर्थीशः १७९।४३ दं पूर्वोण सहितं ५७६३ दं एकदंस्ते योनि कुंडे फ
लं क्रमप्राप्तं त्र्यस्रभाजकमाह ॥ सार्धं सप्तधा विदंते रिति तदेवायुतगुणितं फलं सार्धं
सप्तचत्वारिंशता सह द्वात्रिंशत्वा भजे लब्धं १७७४ अस्य मूलं ४२।१ पादोनस्य रुत
व्यासवर्गस्य मूलं भुजः पादोनस्य भुजवर्गस्यापि मूलं लंबः अत्र त्र्यस्रत्रयाणां भुजानां
समत्वाद्भुज एव भूमिः भूम्यधं लंबगुणे त्र्यस्रफलं तदेव भवति अत्र भूम्यधं १८।२ लं
बः ३१।४ चतुरस्रे तु तदेवायुतगुणं फलं स्वाभ्राभ्राध्वेः पंचसहस्रे भक्तं लब्धं ९१२।

१२

अस्य मूलं यूका चतुष्टयो न चतुस्त्रिंशदंगुलात्मकं अयमेव कर्णः एतद्वर्गार्धं ५७६ म
लेन २४ अयं चतुरस्रबाहुः पंचास्त्रादितुष्टये यावंत्यो ज्याः पतंति तावंति केंद्रमभिलक्ष्य
त्रिकोणानि भवंति तत्र भुजवर्गे नस्य व्यासवर्गस्य यन्मूलं स एव लंबः भुजलंबयोर्घा
तः चतुर्णां त्र्यस्राणां फलं भवति तदेवं पंचास्त्रादौ एकेन द्वाभ्यां त्रिभिश्चतुर्भिश्च पादै
रे धितं पंचास्त्रादि फलं भवति तत्र पंचास्त्रे तावत्तदेवायुतघ्नं मूलं यवद्वययुक्तं चतुश्च
त्वारिंशता सहितया एकोनषष्टिशत्या भक्ते लब्धं ८६८ अस्य मूलं ३१।१ भुजः १८।२
अस्य वर्गः ३३३ अनेनो नो व्यासवर्गः ६।३६ अस्य मूलं २५।१।४१ अयं लंबः भुजेन गुणि
तः ४६०।६३ दं स्वचतुर्थीशेन ११५।१।४ अधिकं ५७६३ दंस्ते तु पंचनवत्यधिकया चतुः
षष्टिशत्या तस्मादेवायुतगुणात्फलं लब्धं ८८६ अस्यैव चतुर्थीशो भुजवर्गः २२।१।२

कुंडार्कटी०

१३

अनेनोनोव्यासवर्गः ६६४ अस्य मूलं २५।६।२। अयं लंबः भुजेन गुणितः ३८४ इदं पा
ददयेन १९२ युक्तं ५७६ तदेव फलं। सप्तस्त्रे एतदेवायुतगुणं एकचत्वारिंशत्तासहि
तयाः षष्ठिश्चास्या भक्तं लब्धं ८४१ अस्य मूलं वृत्तव्यासः २९ भुजः १२।५ अस्य वर्गः १५९
अनेन न्यूनो वृत्तवर्गः ६८२ अस्य मूलं २६।१ इदं दोर्निघ्नं ३३९ इदं द्विगुणितं स्वाष्टमांशे
नन्यूनं सप्तस्त्रिफलं॥ अष्टस्त्रे एतदेवायुतगुणं फलं एकसप्तत्यधिकया सप्तसहस्रा
भक्तं लब्धं ८१२ अस्य मूलं वृत्तव्यासः २८।४ अत्र भुजः १०।७।५ अस्य वर्गः ११९ अने
नोनो वृत्तवर्गः ६९३ अस्य मूलं २५।१।४ अयं भुजलंबयोर्घातः २८८ इदं द्विगुणितं अ
ष्टस्त्रे फलं भवति॥ तदेव वृत्तव्यासभुजमानानां सर्वत्राव्यभिचारात् भुजसाम्यादि
सिध्यर्थं प्रकारांतरं नमृग्यं॥ १३॥ ॥ इष्टव्यासमिते भुजेः समचतुर्कोणं विधायां

१३

कयेत्कर्णार्धेर्धमुखे सतोपरदिशि श्रोत्रेऽप्युदकचांसतः॥ मूलं द्वादिगुणे फले वद
नतः पार्श्वार्धपुच्छे सतः पार्श्वेर्धेर्धमुखे कटोर्द्विगुणिते कर्णत्रिपाश्वेदले॥ १४॥ ॥
इदमेकहस्ते रत्नानां भुजानां च योन्याद्यंगसहितानां मानमुक्तं द्विहस्तादौ तु मूलसू
त्रानयनप्रकारं गणितानभिज्ञानां सुगममाह॥ ॥ इष्टव्यासेति॥ समचतुरस्त्रे दक्षिणां
सादक्षिणभुजरेखायां कर्णार्धदेशे चिह्नं कुर्यात् तदर्धसंज्ञं तथा मुखादर्थवधिसूत्रं गृ
हीत्वा तदपि दक्षिणां सादक्षिणरेखायामेव चिह्नं कार्यं। इदं त्रिपातचिह्नं अर्धमुखसंज्ञं त
था दक्षिणां सात्पूर्वभुजसमसूत्रं कर्णांते चिह्नं कार्यं॥ ततश्च मुखपार्श्वयो र्यत्सूत्रं तदि
गुणितं द्विहस्तमूलं। तथा मुखार्धसूत्रं द्विगुणितं त्रिहस्तमूलं। तथा मुखपुच्छसूत्रं द्वि
गुणितं चतुर्हस्तमूलं। उत्तरां सादक्षिणपार्श्वसूत्रं द्विगुणितं पंचहस्तमूलं। तथा उत्तरां

सार्धसूत्रं द्विगुणितं षट्सहस्रमूलं। उत्तरांसा त्रिपात्सूत्रं द्विगुणितं सप्तहस्रमूलं। उत्त
रांसा दक्षिणाश्रोणिसूत्रं द्विगुणितं अष्टहस्रमूलं। ततश्चतुरस्रबहिःस्थिता कर्णां तादृ
क्षिणापार्श्वसूत्रं द्विगुणितं नवहस्रमूलं। ततएवार्धसूत्रं द्विगुणितं दशहस्रमूलं॥ अत्र
सर्वत्र तत्कृत्यो योगपदं कर्ण इति प्रकारेण यः कर्णो जायते स एव द्विगुणितश्चतुर्गुणि
तस्य फलं भवति। यथा मुखदं सो द्वादशांगुलः अंसात्पार्श्वोऽपि द्वादशांगुलः। एतयो
र्वर्गवेकीकृतौ २८८ एतदेव चतुर्गुणं ११५२ एवं अर्धवर्गः २८८ पादवर्गेण मिश्रः १४४।
युक्तः ४३२ अस्य मूलं त्रिपादी ११ अयमेव चतुर्गुणितः १७२८ एवमादिसर्वत्रोक्तं॥
श्लोकार्थयोजनास्पष्टा॥ १४॥ ॥ स्युर्वृत्तव्यासवर्गा त्रियमकुचरणामांश २७ स्वाध्यायः
शायुक्तौ रामाश्चांशौ ३७ शरांशो नगकुलववियुक् अस्य तोबाहुवर्गाः॥ दोघ्नदोर्घ्यास

रुत्योः खपदमिति फलं स्याच्चतुर्गुणं त्रिदोष्टां पादार्ध्यावृत्तदोष्टा मिति मिति मवदं करोने
लकं वी॥ १५॥ ॥ पूर्वयेध्वीविभाश्चादयो ये भाजका उक्तास्तेषां मुख्यतिमाह॥ स्युर्वृत्तेति॥
अत्र वृत्तव्यासः शतं १०० तदगोयुतं १०००० व्यासस्य वर्गे भनवाग्निनिघ्ने ३९२७ सक्षमं फलं
पंचसहस्रभक्ते इत्युक्तदिशा वृत्तफलं ७८५४ अनेनैव भाजकेन एकहस्तद्विहस्तादिफलं
अयुतनिघ्नं कृत्वा विभज्यते चेद्यलुभ्यते तस्य मूलं एकहस्तद्विहस्तादिप्रकृतिवृत्तव्या
सो भवति॥ अनेनैव भाजकेन अर्धितेन तदेवायुतगुणफलं भक्तं चेदर्थचंद्रं ज्यावर्गो ल
भ्यते॥ पद्मकुंडे तु शतांगुलस्य वृत्तस्य नवमोऽंशः १११९ इदमष्टगुणितं ८९ एतावान्यत्र म
ध्यमवृत्तव्यासः तथाऽवधिवलयं सतत्वांशपंचत्येयुक्तं ११११९ अस्य तत्वांश २५१४। ३।
तद्योग ११५१४। तत्र मध्यमवलयव्यासवर्गः ७९२९ अस्य सप्तमांशः स्वचत्वारिंशत्

कुंडाकटी०

१५

मभागयुक्तः ११५९ अस्य मूलं ३४ इदमत्रोत्पन्नानामष्टानां भुजानां प्रमाणं । इदमवधि
रुत्तव्यासेन ११५१४ लंबभूतेन गुणितं ३९२७ एतद्वलचतुष्टयस्य फलं एतदेव द्विगुणितं
७८५४ दलाष्टकफलं । यो नि कुंडस्य अस्त्रपूर्वकत्वात् प्रथमं यस्त्रोत्पत्ति रुच्यते ॥
रुत्तव्यासवर्गो युतं अस्य त्रयश्रवणाः ७५०० अयं यस्त्रोदोर्वर्गः ७५०० अस्य मूलं ८६४६ ।
पादोनस्य दोर्वर्गस्य ५६२५ मूलं ७५ अयं लंबः अयं भुजार्धेन गुणितः अस्त्रफलं ३२४७
भवति । अस्त्रभुजार्धमेव शतेन गुणितं योन्यंतर्गतं अस्त्रद्वयस्य फलं ४३३० इदमेव पाद
द्वयाधिकं षडस्त्रफलं । अत एवेष्टफलस्यायुतानितस्य भाजका भवन्ति । सार्धसप्तविंश
द्वैतेरिति । अस्त्रस्य धीनवांभोरसेति षडस्त्रे । अस्त्रद्वयफलं ४३३० रुत्तार्धद्वयफलेन
पूर्वोक्त रुत्तफलचतुर्थं शेन १९६३४ युक्तं ६२९३४ यो नि कुंडे फलं तत्संगृहीतं प्रागेव ।

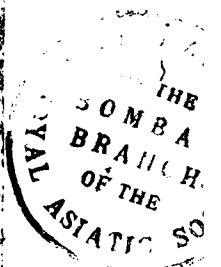
१५

चतुरस्त्रे तु दोर्व्यासकस्योरंतरमूलं लंबभुजश्चतुष्टय एवात स्तेनैव तद्विगुणितं ५००० संगृ
हीतं रवाभ्राभ्राथैरिति । पंचास्त्रे तु रुत्तव्यासवर्गस्य यस्तृतीयोऽंशः ३३३३ अस्त्रकीयसप्तविंश
तितमेनांशेन १२३४ युक्तं । अयं पंचास्त्रोदोर्वर्गः । अत्र दोर्व्यासकस्योरंतरं ६५४४ आद्य
स्य मूलं ५८६४ द्वितीयस्य मूलं ८०१९ अनयोर्घातः ४७५५४ इदं अस्त्रचतुष्टयस्य फलं । स्व
पादेन ११८८६ वर्धितं ५९४४२ इदं पंचास्त्रफलं । अत एवेष्टफलस्यायुतगुणस्यायं भाजकः
सहस्रिभ्रुतिकनवशरैरित्यनेनोक्तः तेनैकहस्तादौ तन्मूलेन पंचास्त्रप्रकृतिरुत्तव्यासः संमि
तो भवति । अथ सप्तस्त्रे । रुत्तव्यासवर्गस्य पंचमांशः २००० अयं स्वसप्तदशांशेनो नः १८८२
अनेनो नो व्यासवर्गः ८९९८ आद्यस्य मूलं ४३३१ बाहुः द्वितीयस्य मूलं ९०१९ अनयोर्घा
तः ३९९०५ इदं अस्त्रचतुष्टयफलं द्विगुणीकृत्य ७८२१२ इदमष्टमांशेन ६८४९ इदं

कुंडार्कटी०

१६

सप्तास्रफलं पूर्ववदनेनायुतघ्नेफलेभक्तेलब्धस्यमूलं सप्तास्रप्रकृतिवृत्तव्यासोभवति।
अष्टास्रे तस्यैव व्यासवर्गस्य सप्तमांशः स्वचत्वारिंशत्तमेनांशेन युक्तो दोर्वर्गः १४५६ अनेनो
नो व्यासवर्गः ८५४४ आद्यस्यमूलं ३८।२१ अयमष्टास्रे बाहुः द्वितीयस्यमूलं ९२।३ अनयो
र्घातः ३५३५।२ अयं द्विगुणितः ७०७१ अष्टास्रेमूलं इतः पूर्ववदष्टास्रिप्रकृतिवृत्तव्यासमि
द्विः श्लोकार्थस्तु॥ वृत्तव्यासवर्गस्य त्रयश्चरणाः ७५०० अस्त्रदोर्वर्गः दोचरणो ५००० चतुर
स्रदोर्वर्गः एकश्चरणाः २५०० षडस्रदोर्वर्गः त्र्यंशः स्वसप्तविंशत्यंशेन युतः पंचास्रदोर्वर्गः
३४५६ सप्तमांशः स्वचत्वारिंशत्तमेनांशेन युक्तः १४५६ अष्टास्रिदोर्वर्गः पंचमांशः स्वस
प्तदशांशेनो नः १८८२ अयं सप्तास्रदोर्वर्गः दोर्वर्गेनो व्यासवर्गो लंबः दोष्टागुणितः अस्त्र
चतुष्टयस्य फलं भवति तदिदमुक्तं। दोनिघ्नमित्यादि। एवं विवरं अंतरमिति यावत् पदं मूलं।

१६

कुंडार्कटीका

१७

इदमेव फलं पादो नं अस्त्रिणियोज्यं। क्रमादेकद्वित्रिचतुः पादाधिकपंचास्रादिषु कर्तव्यं। विस्त
स्तु ग्रंथांतरादवगंतव्यः। उपसंहरति। व्यासदोष्टामिति मिति मवदछं करोनेलकंठिरिति॥ द
शविधकुंडप्रकृतिवृत्तव्यासानां एकहस्तद्विहस्तादिमानभेदेन प्रत्येकं दशविधानां तथा
दोष्टमां बाहुनां वातसंख्यानां इति। अनेन प्रकारेण मितिं प्रमाणं भट्टशंकरनामा श्रीभट्ट
नीलकंठसुतः अवदत्त उक्तवान्॥ ॥१५॥ ॥ नपरैरवगाहितापुरः स्फुटकुंडाखिलशंक
रीकृतिः॥ विवृतारघुवीरदीक्षितैः कुतुकादेवन कामकाम्यया॥ ॥ इति श्रीचतुर्धरोपना
मकनीलकंठसुतशंकरकृतौ कुंडार्कः समाप्तः॥ ॥ शके १७०४ शुभरुन्नामाब्दे आषाढ
शुक्ल द्वितीयाय शुभे श्रीमहाकाळरा जधान्यां थाल्युपनामकनागेशभट्टात्मजशेषभट्टे
न पुण्यस्तंभस्थेन लिखितं श्रीकृष्णचरणयोरर्पितं॥ ॥ श्रीः॥ ॥ ७॥ ॥ श्रीः॥ ॥ ७॥ ॥

राम

१७

1041

॥इतिकुंडार्कःसमाप्तः॥पत्र१७॥

